

Uilen op de Meinweg

E. van Asseldonk, Stichting Koekeloere, Hofstraat 7 , 6019CB Wessem , info@stichtingkoekeloere.nl

Figuur 1: Velduil , *Asio flammeus* 13-3-2017 Herkenboscherheide Nationaal Park de Meinweg. Foto: Peter Heuts

Inleiding

Uilen zijn wat betreft de inventarisatiewerkzaamheden van Stichting Koekeloere altijd een ondergeschoven kindje geweest. De groep kan niet meegenomen worden in de reguliere inventarisatierondes vanwege hun activiteiten in de avond en nacht. Het inventariseren van uilen op basis van territoriaal gedrag/zang kan al plaatsvinden vanaf januari. Het valt daarmee voor een groot deel buiten het reguliere broedvogeltelseizoen dat loopt van half maart -half juli. Tijdens de jaarlijkse inventarisatie van Nachtzwaluwen op de Meinweg worden soms jonge vogels gehoord en genoteerd, maar dit levert alleen territoria op van succesvolle broedgevallen.

Met de recente vondst van twee braakballen van een Oehoe in oktober 2016 (figuur 2) is het idee opgepakt om in 2017 aandacht te besteden aan het voorkomen van uilen op de Meinweg. Het gaat om Ransuil *Asio otus*, Bosuil *Strix aluco* en mogelijk dus de Oehoe *Bubo bubo*. Dit verslag presenteert de resultaten van de uileninventarisatie in 2017 en gaat kort in op het voorkomen van uilen in het Nationaal Park de Meinweg in het algemeen.

Figuur 2: Braakbal Oehoe, afmeting 75 x 35 mm , 2 stuks 12-10-2016, Luzekamp Nationaal Park de Meinweg (waarneming nog te beoordelen door waarneming.nl) . Formaat en inhoud wijzen sterk op Oehoe en sluiten overige soorten uit. Foto E. van Asseldonk

Methode

In de periode januari -april 2017 zijn meerdere avonden ingepland om groepsgewijs (minimaal twee personen per groep) Nationaal Park de Meinweg te doorkruisen. Er zijn tien routes gemaakt (bijlage 3), met als doel deze in 2017, in bovengenoemde periode, minimaal vier keer te lopen. De routes zijn niet langer dan 5 – 5,5 kilometer en nemen, rustig lopend, ongeveer 2 tot 2,5 uur in beslag. De vertrektijden zijn afhankelijk van zonsondergang . Waarnemingen worden direct op kaart ingetekend. Om verstoring tegen te gaan zijn er tijdens de inventarisatie geen geluiden afgedraaid om de uilen tot roepen/zingen te activeren.

Een territoriale Oehoe is al vrij vroeg in de avond actief. Een Oehoepaar dat zich eind 2016, begin 2017 ophoudt in een torenvalkenkast tegen de kerk van Dülken-Duitsland, op slechts 10 kilometer afstand van de Meinweg (!), is al vanaf 's middags 16.45 uur actief (mededeling Peter Kolshorn, Biologisch Station Krickenbecker Seen (BSKS)). Dit is de reden dat de start van routes op de Meinweg ook vroeg in de avond zijn gepland, een Oehoe willen we immers niet missen..... Voor soorten als Bos- en Ransuil is de start wellicht iets te vroeg, waardoor mogelijk territoria zijn gemist. In totaal namen 16 vrijwilligers aan deze telling deel, zie ook het dankwoord.

Een tweede bron van waarnemingen komt via de Wildbeheereenheid (WBE) Roerstreek, contactpersoon A. Beckers. De WBE is benaderd met het idee dat de bij de WBE aangesloten jagers veel en verspreid over de Meinweg aanwezig zijn en op deze manier 'eenvoudig' territoria van uilen kunnen noteren. Om de herkenning van de uilen op geluid te bevorderen is een Powerpoint-presentatie gemaakt met de typische geluiden van Bosuil, Ransuil en Oehoe. Het initiatief is goed opgepakt en er zijn WBE-waarnemingen van Bosuilen binnen gekomen.

Een derde bron van waarnemingen komt via de Kerkuilenwerkgroep Nederland, afdeling Limburg, in persoon van de heer H. Beckers. In Nationaal Park de Meinweg hangen verspreid veertien nestkasten speciaal voor de Bosuil. Deze kasten worden jaarlijks, in april, door de werkgroep gecontroleerd. Het broedsucces wordt vastgesteld en de jonge uilen geringd.

Negatieve invloeden

Door slechte weersomstandigheden zijn twee tellingen niet doorgegaan. Vandaar dat het in 2017 niet gelukt om alle routes vier keer te lopen, zie tabel 1. Het aantal varieert van 1-3 rondes per route. Gedurende de tellingen werden we meerdere malen geconfronteerd met nachtelijke bosbouwactiviteiten (het ophalen van hout). Deze bosbouwactiviteiten; het overdag zagen van bomen en het 's nachts ophalen van de gezaagde stammen, kunnen een negatief effect hebben gehad op de resultaten.

Datum Route	6-jan (1)	21-jan (2)	28-jan (3)	17-feb (4)	16-mrt (5)	1-apr (6)	Tot . bezoek
1	0		0			0	3
2	0		0			0	3
3			0			0	2
4	0		0		0		3
5		0			0		2
6					0		1
7		0		0			2
8		0		0			2
6		0		0			2
10		0		0			3
Aantal tellers	8	10	9	8	7	6	
Tijdsbesteding (uur)	20	25	22,5	20	17,5	15	120

Tabel 1: Bezoekschema en tijdsbesteding uileninventarisatie Meinweg jan-apr 2017. De rode nummers corresponderen met de bezoekennummers zoals de weergegeven worden in bijlage 1 en 2.

De “Meinweguilen”

In de periode 1900-2012 zijn op de Meinweg vier soorten uilen aangetroffen Velduil *Asio flammeus*, Ransuil, Steenuil *Athene noctua* en Bosuil (Hermans *et al.*, 2013). De Oehoe betreft een nieuwe soort voor Nationaal Park de Meinweg, maar de waarneming op basis van de braakbalvondst is nog niet aanvaard door waarneming.nl (waarneming.nl, 2017). Het voorkomen van uilen op de Meinweg wordt (kort) nader toegelicht.

Velduil

De Velduil is een uil die vaak overdag actief is (figuur 1). De soort wordt op de Meinweg onregelmatig waargenomen in klein aantal, 1-2 exemplaren. De soort slaapt net als de Blauwe Kiekendief op de open heide met overjarige struikheide-vegetatie. Waarnemingen van de Velduil komen op de Meinweg uit de maanden Maart, en de periode September -December (Waarneming.nl, 2017).

Ransuil

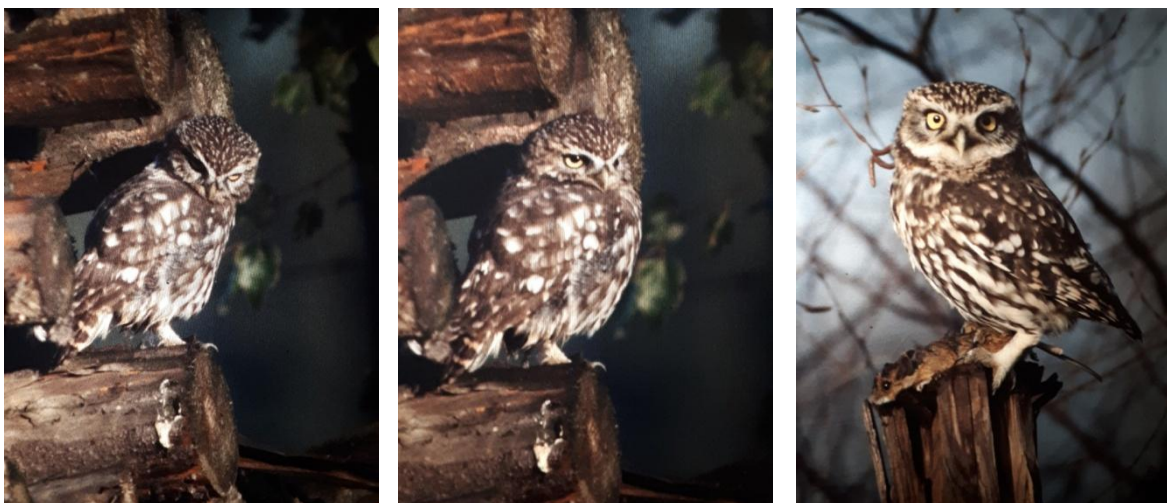
Vrijwel jaarlijks treffen we in de maanden juni en juli juveniele Ransuilen aan ten teken dat er weer een paartje Ransuilen succesvol op de Meinweg heeft gebroed. De hoop dat we met de inventarisatie van 2017 meer grip zouden krijgen op de aantallen in de vorm van (meerdere) territoria, wel of niet bevestigd met juveniele vondsten, bleek een utopie. Tijdens de inventarisatierondes werden slechts tweemaal een roepend rondvliegend vogel aangetroffen. Tijdens de inventarisatierondes in mei, juni en juli ten behoeve van de nachtzwaluw werden geen juveniele exemplaren opgemerkt. Waarneming.nl (2017), maakt melding van één vondst van een geplukt juveniel exemplaar ter hoogte van Manege Venhof (vliegvlug jong?) en drie waarneming van roepende Ransuilen, die passen binnen het territorium dat is vastgesteld tijdens de inventarisatie, langs de Roode Beek in het zuiden van het gebied.

Met de Ransuil gaat het in de Roerstreek (en op de Meinweg) niet goed. Vroeger, lees 25 jaar geleden, kwam de soort algemeen voor. In 1990 heeft de Kerkuilenwerkgroep Nederland, afdeling Limburg bijna 100 jonge Ransuilen geringd. Met name in de bossen en bosjes tegen de Meinweg aan zaten altijd ransuilen. De ransuil maakt vooral gebruik van oude kraaiennesten. Deze zijn bijna niet meer aanwezig (mededeling H. Beckers).

Resultaat 2017 Ransuil : 2 territoria (bijlage 2)

Steenuil

Steenuilen treffen we bij voorkeur aan in kleinschalige cultuurlandschappen met een variatie aan houtwallen, heggen, weitjes en knoestige bomen. In grootschalige landbouwgebieden is de Steenuil afhankelijk van gevarieerde erven bij boerderijen of vrijstaande huizen. Het jachtgebied bestaat uit open terrein met het hele jaar door lage vegetatie (beweiding) (Vogelbescherming, 2017). Dit habitatype kennen we op de Meinweg niet of nauwelijks. De meest geschikte locatie is het agrarische gebied genaamd Flinke Ven e.o, nabij het bezoekerscentrum Nationaal Park de Meinweg. Hier trof wijlen Jac Bergs in 1983 nog een paartje met jongen aan bij de Beatrixhoeve (zie figuur 3). Deze waarneming is nog niet in een bestand opgenomen. De laatste waarneming van een Steenuil in het Flinke Ven dateert uit 1996. Op het Wolfsplateau zijn nooit Steenuilen gemeld. In de periode 1963-2017 zijn slechts vier waarnemingen van de Steenuil bekend (Waarneming.nl, 2017).

Figuur 3: Steenuil, Beatrixhoeve, Meinweg Flinke Ven, 1983. (Foto naar dia van wijlen Jac Bergs).

Bosuil

De Bosuil is de meest algemene uilensoort die we op de Meinweg aantreffen, maar ook een soort waarvan we, zelfs na onderliggende uileninventarisatie, nog geen goed beeld hebben van aantallen en voorkomen. Een analyse....

- A. Kijken we puur naar de resultaten van de uileninventarisatie, dan levert dat 6, mogelijk 7 territoria op (Rode cijfers / rode cirkels, bijlage 1).
- B. De waarnemingen van de WBE Roerstreek (gele stippen/oranje cirkels) leveren twee extra territoria op. De afstand tot de overige waarnemingen is groter dan 500 meter (één cirkel k.o.m. deze afstand), 500 meter is de fusie-afstand voor de Bosuil. De fusie-afstand is de afstand waarbinnen elkaar niet uitsluitende waarnemingen als één territoria worden gezien.
- C. Als we de waarnemingen van de Bosuil op waarneming.nl meenemen voor zover ze vallen binnen de datumgrenzen voor deze soort (1 jan- 20 juli), dan zou dit nog vier territoria extra opleveren, wederom rekening houdende met de fusie-afstand. Slechts één (zwart, onderbroken cirkel) zou behoren tot een bestaand territorium.
- D. Er hangen 14 nestkasten voor Bosuilen in en rond de Meinweg (blauwe stip / niet bezet – groene stip/ bezet-territorium). Negen kasten hangen binnen de door Stichting Koekeloere in 2017 gelopen routes. Van de negen kasten waren er zes bezet, maar niet ieder paar is succesvol geweest. De negen kasten leverde twee extra territoria op. Eén paar in een nestkast is tijdens de territoriumkartering van Stichting Koekeloere niet opgemerkt/niet actief geweest. Het andere paar werd, na clustering van de waarnemingen, aangezien als één territorium, terwijl het in werkelijkheid twee bezette nestkasten bleken te zijn....(Omgeving het Loom/Vlodrop).

Resultaat 2017 Bosuil: $A(6-7) + B(2) + C(4) + D(2) = 14-15$ territoria. Of dit een reële aantal is, moet vervolgonderzoek uitwijzen.

Dat Bosuilen al heel vroeg in het jaar tot broeden overgaan blijkt wel uit een schriftelijke mededeling van Henk Beckers op 1 maart 2017: “De bosuil in park Rothenbach (hier hangt een webcam van Vogelbescherming) heeft drie eieren. De meeste bosuilen zijn nu aan het broeden. Het zal dus wellicht stil zijn tijdens de komende inventarisatie”.

Oehoe

De Oehoe is de reden dat de uileninventarisatie 2017 op touw is gezet. Vol goede moed en gestimuleerd door waarnemingen van roepende Oehoes in het grensgebied zijn we de inventarisatie begonnen. Peter Kolshorn (BSKS) schreef half December: “jetzt ist die gute Uhu Zeit. Ab Mitte Januar beginnt die Hauptbalzzeit beim Uhu. Ende Januar sitzen sie vielleicht schon auf den Eiern, wenn es mild bleibt. Bei schönem Wetter sollte man also ab der Dämmerung überall die Ohren aufhalten, auch wenns kalt wird”. Wat zou het mooi zijn geweest als we er daadwerkelijk een hadden aangetroffen....!

Discussie

De uileninventarisatie 2017 heeft niet het gewenste resultaat opgeleverd....! De Oehoe is niet aangetroffen. Ransuilen zijn niet erg actief geweest. De gegevens van de Bosuil geven geen eenduidig beeld over het voorkomen. Op basis van de territoriumkartering moeten we uit gaan van 6-7 territoria, maar het zouden er ook 14-15 kunnen zijn als ook de waarnemingen van de WBE, waarneming.nl en de Kerkuilenwerkgroep Nederland in de analyse worden opgenomen.

Is alles dan voor niets geweest....? Dat zeker niet. Er is in Nationaal Park de Meinweg nooit eerder een uileninventarisatie uitgevoerd in deze vorm. Vergelijkend materiaal is dus niet aanwezig. We hebben een basis gelegd voor verder onderzoek. Positief is dat er knelpunten naar voren zijn gekomen; hoe kunnen we waarnemingen van derden integreren in materiaal verzameld door middel van territoriumkartering. We kunnen wel bevestigen dat de kans dat er in 2017 een Oehoe op de Meinweg heeft gebroed, erg klein is.....

Hoe verder? Periodiek wordt de uileninventarisatie herhaald. Over de frequentie wordt nog nagedacht. Dit zal mede afhankelijk zijn van de interesse van onze "uilentellers" om wederom aan een telling deel te nemen. De uilentelling is arbeidsintensief en levert relatief weinig resultaat op: 120 uur voor 6 territoria van de Bosuil....! (Tabel 1).

Een aardig detail is dat we nog geen digitaal fotomateriaal ter beschikking hebben van Bos- en Ransuil, foto's gemaakt op de Meinweg. Hier ligt een leuke uitdaging voor de vogelfotografen onder ons.....

Dankwoord

Een dankwoord aan alle uilentellers is hier op zijn plaats: Fred Engelen, Peter Heuts, Leo Koster, Joop Wolters, Anja van Halbeek, Leon Raemaekers, Jan Vandewall, Ernest van Asseldonk, Marc en Anita Poeth, Antoinette van Oosten, Henk Beckers, Guus Jenniskens, Marianne en Jan Pieter Janssen-Willems, Wil Hodzelmans. De WBE Roerstreek, met name Andre Beckers voor zijn enthousiasme dit project binnen de WBE te promoten. Henk Beckers van de Kerkuilenwerkgroep Nederland afdeling Limburg wordt bedankt voor het beschikbaar stellen van broedgegevens van de Bosuil op de Meinweg in 2017 aan de hand van de nestkasten.

Literatuur & bronnen

Hermans, J.T., E. van Asseldonk & J. Boeren. 2013. De Biodiversiteit van Nationaal Park de Meinweg, een overzicht van alle waargenomen planten en dieren in de periode 1900-2012. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.

Vogelbescherming, 2017: <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/?vogel=213>: de Steenuil, geraadpleegd 13-11-2017.

Waarneming.nl (2017), geraadpleegd op d.d. 10-11-2017. www.meinweg.waarneming.nl/ view op uilen

© Stichting Koekeloere, 2017
Hofstraat 7
6019 CB Wessem
www.stichtingkoekeloere.nl
info@stichtingkoekeloere.nl

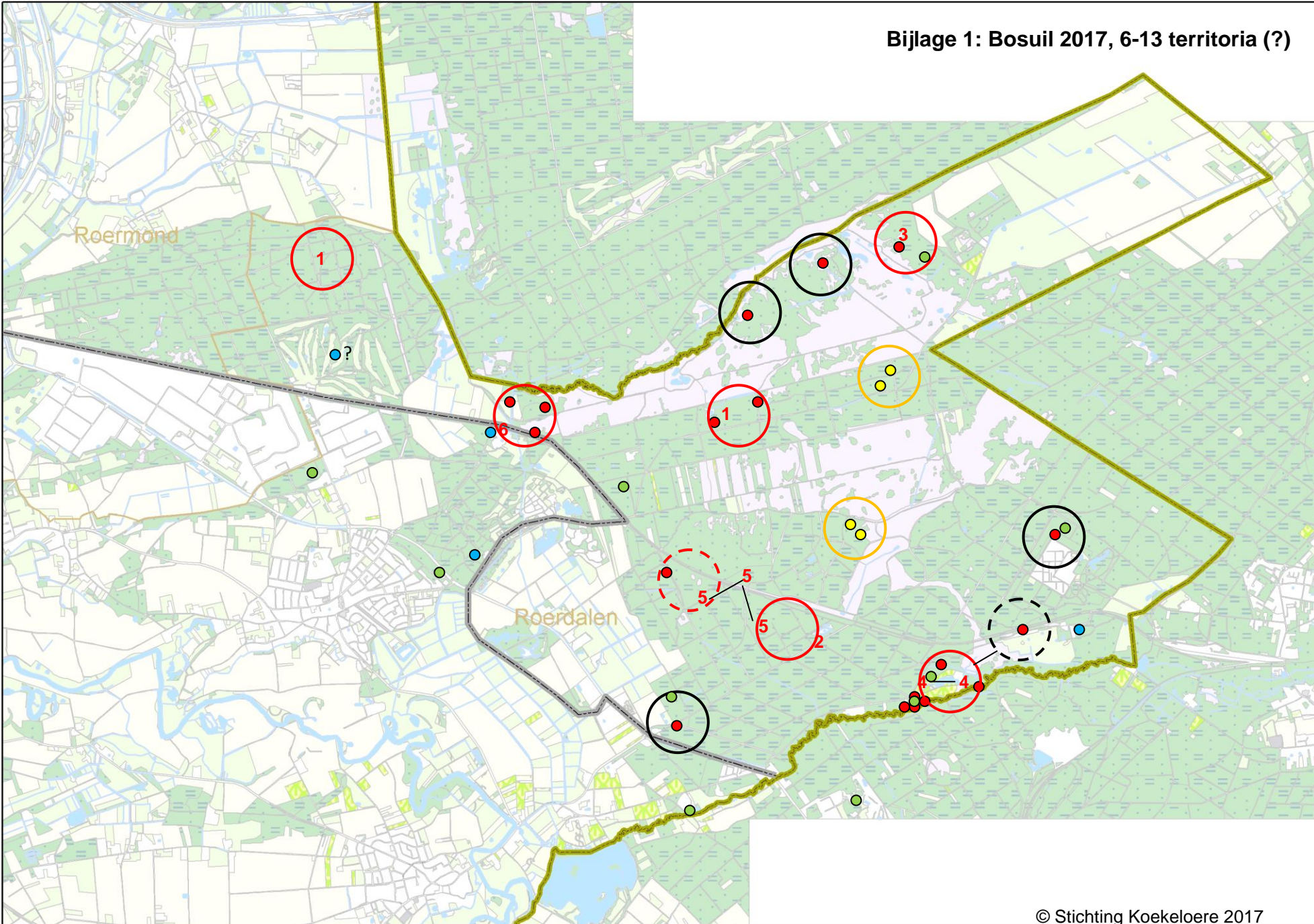

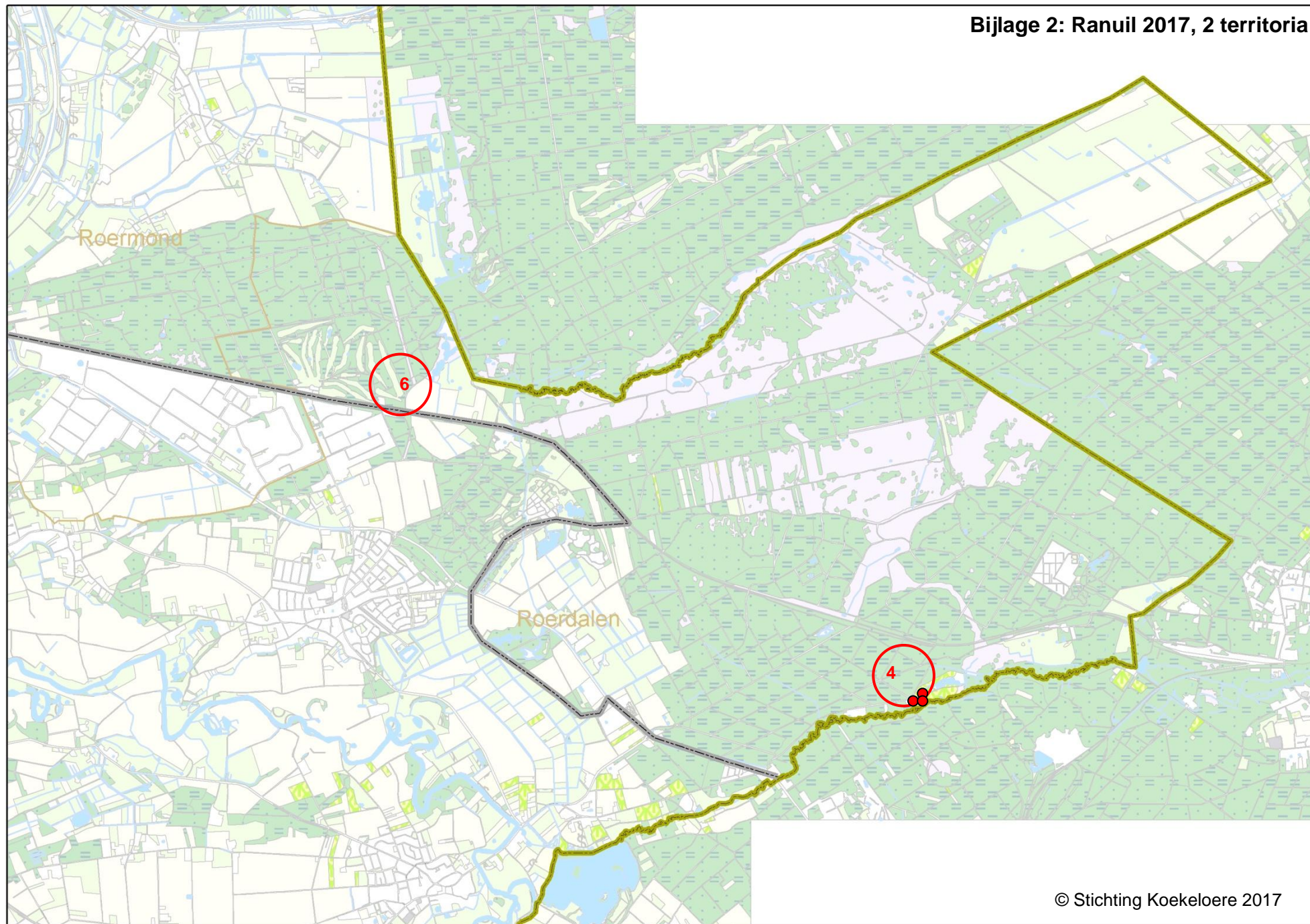
Bijlage 1: Overzicht en interpretatie van waarnemingen van Bosuilen in de periode 1 jan- 20 juli 2017.

Toelichting op bijlage 1 en/of 2:

- 1 De resultaten van de uileninventarisatie, nummers corresponderen met de bezoeknummers, ziet tabel 1. Territoria rode cirkels
- De waarnemingen van de WBE Roerstreek. Territoria oranje cirkels
- De waarnemingen van de Bosuil op waarneming.nl. Territoria zwarte cirkels
- Nestkasten voor Bosuilen op de Meinweg (blauwe stip / niet bezet – groene stip/ bezet-territorium)
- Onderbroken cirkels, behoort mogelijk tot ander territorium / grensgevallen. Afmeting cirkels corresponderen met een afstand van 500 mtr in werkelijkheid.

Bijlage 1: Bosuil 2017, 6-13 territoria (?)

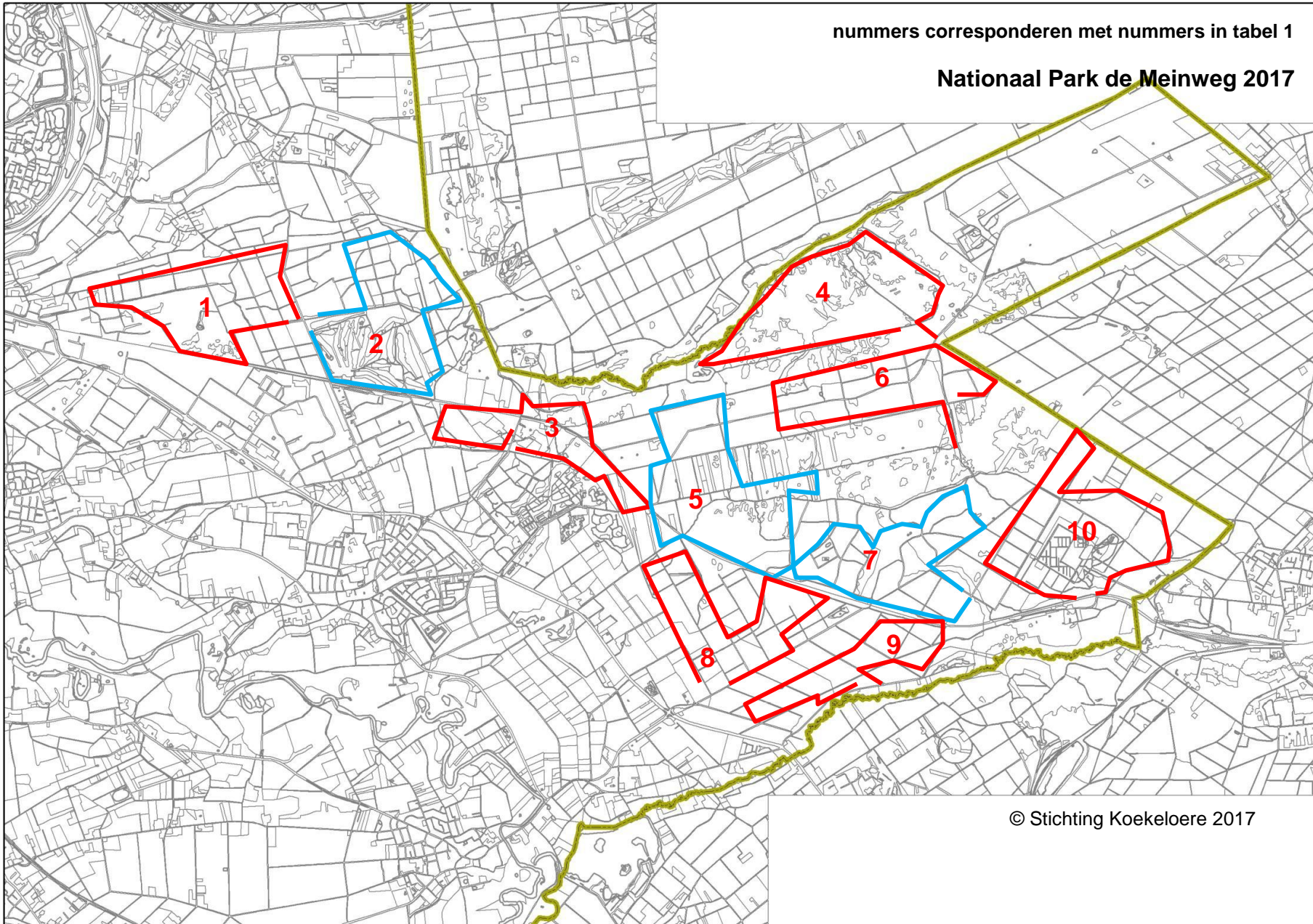

Bijlage 3: routes uileninventarisatie,

nummers corresponderen met nummers in tabel 1

Nationaal Park de Meinweg 2017

Deze activiteit maakt deel uit van het Meerjarenprogramma Onderzoek van het Nationaal Park De Meinweg en is mede gesubsidieerd door de Provincie Limburg.

Nationaal Park
De Meinweg

provincie limburg

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG

gemeente roerdalen